

žmonės turi išmokti skirtingus
interesus ir nusiteikimus derinti,
darbus koordinuoti. Pirmiausia
atsisakykta tų nusiteikimų, ku-
rie išlaiko vien senąsias užva-
ras arba vien kuria naujas. Ne-
retųjų būti didelių ir mažų staby-
ri jiems reikalingų aukų. Visi ly-
gūs ir visi turi teisę gyventi pa-
saulio pluralistinėje bendrybėje.
Tik šis kelias žada rytojų įsū-
tauti ir apskritai žmonijai. Pri-
mų pirmiausia — neškite aukš-
ta iškelta savo turtinga lietuvių
kalbos vėliava. Kiti jums pala-
kins. Ir aš tarp jų.

Dr. Domą Jasaitį prisimenant

(Atkelta iš 1 psl.)

sa, kas ejo iš žmogaus, visi jo išsi-
galvojimai jam buvo kintą ir praei-
nų dalykai, o pastovi ir tikra verty-
bė tik žmogus, turtingas ar skur-
džius, geras ar blogas, doras ar gy-
venimo pamazgose skęstas — esmėje
jam buvo tas pats žmogus. Todėl jis
neniekino nei nusikaltėlių, nei
girtuoklių, nei kitokių nuklydėlių,
bet didelę dalį savo gyvenimo įsė-
kojo keliui, kaip galima būtų jiems
padėti, nors ne vienas iš jo visu-
meninių lygmenų esančių žmo-
nių tą laikė kvailio darbu. Kvailio
darbe išverti irgi reikėjo daug
drąsos. Labai dažnai tikrai reikėjo
mokėti būti vienam.

Pabaigęs Šiauliuose mokytojų se-
minariją, geidavau eiti į universitetą,
bet, anot mano bičiulio žemaičio
Edmundo Bortkevičiaus, nebuvau
per kur. Kažin kas patarė pasisė-
kėti su daktaru Jasaičiu. Sakė, jis tu-
ri ir žino visokių spragų, per kurias
galima gauti pagalbos. Berods pa-
sakė net keletą pavyzdžių. Esi vie-
nas iš tų, kurie linkę kaip nors
manyti patys, bet pastūmėtas, su-
emiam drašą į sauja ir nuejau. Ja-
saitis išklauzė, ką turėjau pasakyti,
o paskum labai atargiai užpurškė
šalto vandens. „Niekio negaliu“, pa-
sakė. „Mes turime tiek daug gabių
žmonių gimnazijas pabaigusius, ku-
riems kito kelio kaip atgal prie žag-
rės nėra, o tu jau turi profesiją. Eik
į mokyklą. Metus kitus padirbė-
si, geriau pažinsi žmones. Visuome-
nininkui tai svarbiau, negu aukšta-
sis mokslas. O ir aukštąjį mokslą,
jeigu norėsi, galėsi pasiekti. Tik ne-
dėk. Kai būsi Šiauliuose užėik. Ga-
li kas nors gera visiška netikėtai
pasitaikyti“. Nebeužėjau. Ne todėl,
kad būčiau supykęs ar nusivylęs,
bet taip sau. Niekada neturėjau vi-
dinio skatinimo bendrauti su aukš-
čiau stovinčiais. Tai gal buvo igim-
ta, o gal ir įsigyta, nes motina, ku-
stėbėjusi, kad kuris iš vaikų mėgin-
davom su vyresniaisiais elgtis kaip
lygus su lygiu, visiška ne juokais
subardavo. Girdi, vaikel, tu ne jo
nosiai. Ir taip daktarą Domą Jasaitį
po to pamačiau beveik po dvidešim-
ties metų, kai nuvykau atsiimti
Švietimo vadybos premijos už Naktį
ant morų. Tada jis pasakė: „Tai ži-
nai, Jurgi, mane apgavai. Aš gi gal-
vojau, kad su savo organizaciniams
gabumais nueisi į politiką, kad būsi
koks ministeris ar gal net prezidentas,
bet tada iš Šiaulių dingai ir iš-
augai į rašytojus. Nemanyk, paties
nebuvo užmiręs, nors išėjai ir nu-
skendai. Net pagailėdavo, kad tada
taip lengvai paleidau iš rankų. O
jis, mat, kur patyliukais atsidūrė“. Tada
pasijuokiau, kad gal laimin-

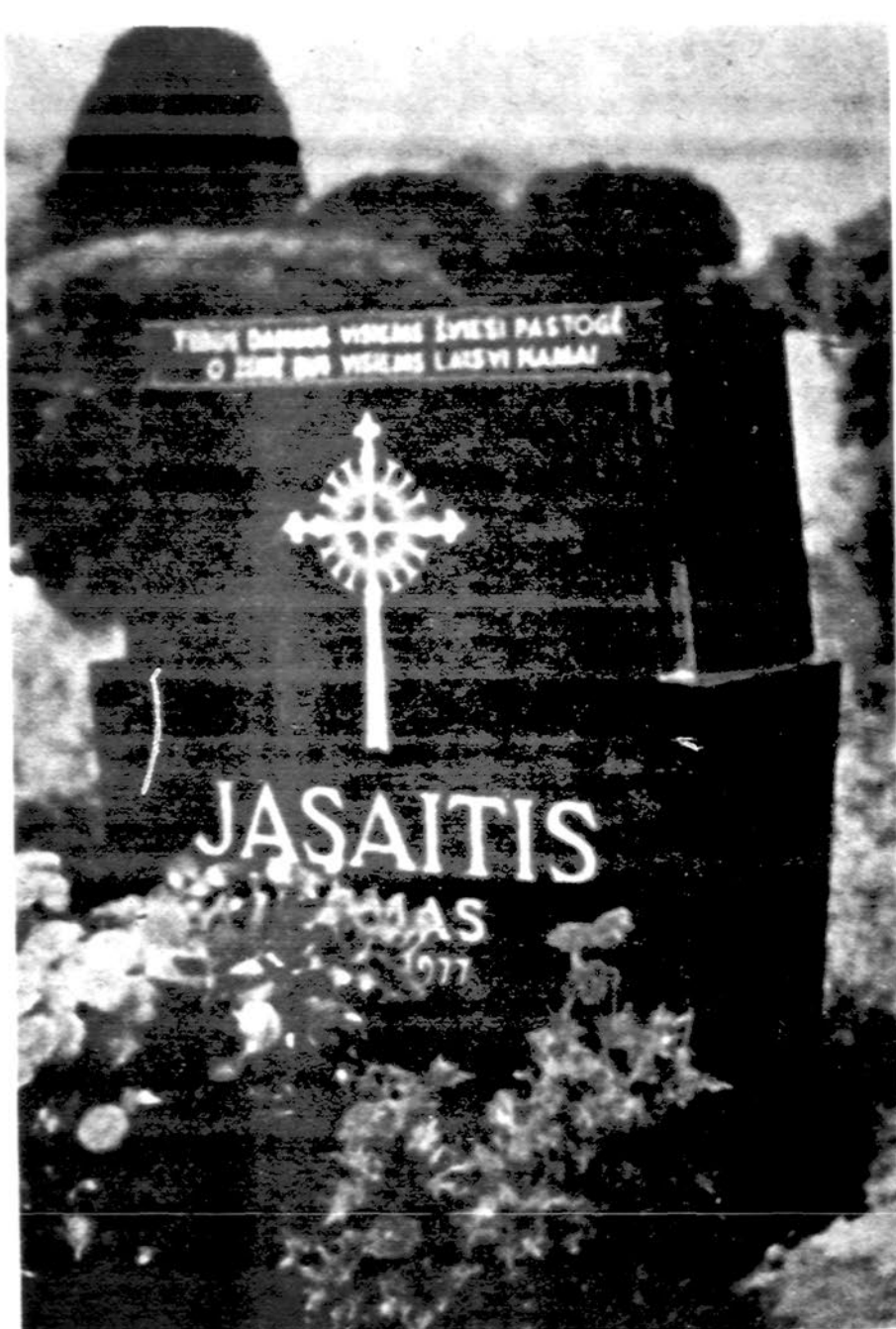
giausia mano gyvenimo valanda ir
buvo, kad aną sykį, kitų rūpesčių
užgultas, man leido nueiti savo ke-
liu. Gavęs iš ko nors stipendiją, bū-
čiau jautėsi skolingas, būčiau įsiu-
kęs į visuomeninį gyvenimą, gal ja-
me šį tą ir pasiekęs, bet pats savo
kaulus tikriausiai padžiogęs kur
nors Rusijos platumuose. Ir Jasaitis
pritarė, kad anuo keliu einant grei-
čiausiai taip ir būtų atsitikę, kaip
atsitiko daugeliui pačių geriausių
vyrų.

Daktarą Domą Jasaitį pažinau, at-
vykęs į Šiaulių mokytojų seminari-
jos trečią kursą. Jis tada buvo semi-
narijos daktaras ir dar dėstė biolo-
giją ir higieną. Nebeatsimenu, ar
turėjau vadovėlius ar ne. Bet ir ne-
reikėjo. Jis pasakojo iš savęs daug
ir plačiai. Kiekviena jo pamoka bu-
vo panaši į turiningą paskaitą. Ir
atsakinėti buvo lengva. Reikėjo tik
klausyti, dar šį tą pasislyžmėti. Pa-
berdavo tiek daug žinių, kad buvo
iš ko pasirinkti, o be to jis buvo
vienas nedaugelio mokytojų, kuris
nereikalavo iš mokinio žinoti tiek
pat, kiek jis pats žino. Anuo metu
tokių mokytojų tikrai buvo ne-
daug. Ir kitu brožu išsiskyrė iš
daugumos mokinių jam buvo ne
žemesnis, bet lygiavertis žmogus.
Vyresnio amžiaus skaitytojai dar at-
simena geležinę mūsų mokyklų
taisyklę, kad mokinių, sutikęs mo-
kytoją, turi visada pirmas pasveikin-
ti. Net Vokietijoje, kur barakus
per dienas vienas apie kitą trinda-
vomės, kai kurie mokytojai į bai-
giamuosius trimetru posėdžius at-
sineidavo sąrašus mokinių, kada
nors, kur nors, kiek sykų per dieną
jų nepasveikinusių, ir reikalau-
va pažinti elgesį. Jasaitis buvo ki-
toks — jis pats sveikindavosi. Atsi-
menu su ilgamečiu klasės draugu
Edmundo Bortkevičiu ejom Vil-
niaus gatvę į mokyklą. Aš užsižiū-
rėjau į kažin kokios krautuvės lan-
gą, o Edmundas tik dunkst alkūne
man į pašoną, net pašokau. „Tai
kad tave šimtas perkūnėlių: akis nors
į užpakalį (jis pasakė kiek splyvin-
giau) kišk“. „Kas atsitiko?“ nuste-
bau. „Taigi ar nematei? Daktaras
Jasaitis pasveikino, o aš nespaėjau
rankos pakelti. Dabar, eidamas į pa-
moką, nors kulę ant akių maukisi“. Iš
mokytojų Jasaitis vienintelis tu-
rėjo automobilį. Tą rytą pravažuo-
damas pasveikino ir nulėkė savo ke-
lipi, porą mokinių palikęs raus-
tančiais žandais. Ne tik raustančius,
bet ir nustebusius: buvo pati moks-
lo metų pradžia, ir jis mus buvo
matęs turbūt tik vieną kartą. Po to
sykio, pamatę atlekiančią jo maši-
nelę, visada būdavom pasiruošę
sveikintis. Ir ne tik tada. Visą gyve-

nimą. Nesunku buvo, nesunku ir te-
bėra ką tik sutikus, seną ar jauną,
pasveikinti pirmam. Gal dėl to nė
vieno mokykloje nereikėjo skustis,
kad mokiniai nesisveikina, nors pe-
dagogų posėdžiuose, besitampant
dėl tų nesveikinančių mokinių,
tekdamo išgirsti ir priekaištų, kam
aš mokyklos tvarką gadinu. Moki-
niai turį pagarbą mokytojui rodyti,
o ne mokytojas kokiam mokiniui.
Per tokias šnekas kartais net
pagailėdavo kolegų, kad jiems be-
simokant nepasitaikė mokytojų, pa-
našių į daktarą Domą Jasaitį.

Nebeapamenu, kuriais metais abu
su žmona aplankėm jaunų dienų
bičiulį Felicių Prekerį, tuo metu
gyvenusį Stamforde, Conn. Tenai
suzinojom, kad ne per toli gyvena ir
daktaras Domas Jasaitis. Susigraibęs
telefono numerį, paskambinau ir
pasklausiau, ar negalėtumėm jį ap-
lankyti. Vienu užpuolimu net treje-
tas jo buvusius mokinių. To labai
šviesaus susitikimo metu pirmą kar-
tą susipažinau su jo žmona, kurią
Šiauliuose matydavau tik iš tolo ir
apie kurią girdėdavau tik kalbas. O
kalbų buvo. Jasaitis buvo katalikas,
ateitininkas, krikščionis demokratas,
o ji liberalė ir socialdemokratė. Tais
laikais daug kas stebėjosi, kaip juo-
du gali sutilti po vienu stogu, kai
jų partijoms net po visu Lietuvos
dangum sunku buvo išsieti. O
juodu sutilpo, ir labai gražiai, nes
abu buvo tokie, kuriems žmogus yra
anapus tikėjimo, organizacijų ir
partijų. Apie sprendimą sujungti
savo gyvenimą su Sofijos Lu-
kauskaitės, tada jau baigusios Ber-
lyno aukštąją žemės ūkio mokyklą,
pats Domas Jasaitis taip pasakoja:
„Apsisprendęs vesti, pasakiau savo
nusistatymą motinai. Ji pasakė:
„Vaikel, ar tau galvoj negerai? Kur
tu žmoną apgyvendinsi ir kaip ją
visa kuo aprūpinsi? Kol vienas, tai
tuomet ji paklausė: „Ar ji graži?“. At-
saciau: „Man labai graži, Mamun-
te“. „Ar ji gera?“. „Man atrodo, kad
labai gera“. „Na, tai veskis, vaikel-
li... Grožis, kaip stiklis, greitai su-
džiūta. Gerumas yra amžinas. Nebi-
juo nei rūdžių, nei audrų, nei nelai-
kų. Tuo neįprastu būdu gavau
motinos leidimą vesti. Jos prognozė,
amžių patirtimi pagrįsta, pasirodė
teisinga.

Ir mums prašalaičiams ta pro-
nozė atrodė teisinga. Vos įėjus į
kuklį, pastogę prisiglaudusį jų
butelį, iš karto dvelkėtoje neorma-
li jaunatviška šiluma, lyg visas gy-
venimas būtų pasisukęs keletu de-
simtmečių atgal. Juodu net išlaikė
gyvus jaunystėje susikurtus vardus.
Ji į Domą kreipėsi Žiuk (trumpins

Paminklas ant Domo Jasaičio kapo

is Domužiuk), o jis ją Zule (Zosu-
lės trumpinys). Juk beveik visi jau-
nūmėje vadinomės tik sau vieniems
tesukurtais maloniniais vardais, o
kuriems jie teišliko gyvi ir prasmi-
niški ligi pat senatvės? Jiems išliko.

Tą patį kartą sužinojom ir kita,
ligi šiol mūsų trejeto nežinotą nau-
jieną. Kai įsišnekom apie literatūrą,
Domas Jasaitis vienu metu staiga
pakilo, nuėjo į kitą kambarėlį, iš
ten atsinešė laiko jau parudintą
knygutę ir ėmė skaityti. Tada tai
ir težuinojom, kad jaunystėje ir ji
neramino poetiniai užmojai. Kai
prieš keletą dienų pro šalį prava-
žiuodamas Stasys Santvaras sustojo
pasisėkėtuoti, rodydamas jam
vieną kitą pas mane užkliuvusią
knygų senieną, sumečiau nusteibi-
ti ir paklausiau „Padangėse“. „Tos tai
tikrai nebūsi matęs“, pasakiau, bet
jis tik smagiai nusišypsojo. „O,
ta! Taigi ji tada mūsų Kaune buvo
nemaža sensacija. Tas kitoks rašy-
mo būdas, nauja forma. Aš pats
bent dešimt jų nupirkau ir išdova-
nojavau mergaitėms ir draugams“. Nebuvau nė pagalvojęs, kad ir Sant-
varas tuo metu jau rodėsi spaudoje
su pirmaisiais savo eilėraščiais ir iš-
alkusiomis akimis grobėte ką kur

nauja pasirodžius.

Niekas negali pasakyti, kas iš
Domo Jasaičio būtų išėję, jeigu
plunksnos nebebutų padėjus. Tuo
metu jis šmėkštelėjo kaip nežino-
mų ateities laikų naujovinė. Šmėk-
stėlėtoje ir nuėjo gyvais žmonė-
mis rūpintis, o dabar daugumas po-
etų jau rašo, kaip tada aštuoniolik-
metis Dasaitis (Domas Jasaitis)
bandė rašyti. Štai pora posmelių,
kurie tikrai ir į šiandieninius rin-
kinus:

Aš skubu, nes saulei tekant turiu
būti
tolimo ežero krantuose.
Baltosios gulbės laukia manęs.
Sapnuose man pasakė, kad jos
išrovė

po vieną plunksną.
Nupynė sparnus.
Ir mes kartu lėksime į ežero vidurį.

Arba:
Paskendo krantai.
Bangos žaidžia ir žaidžia.
Dangus skęsta jūroje.
Nebylus laivas neria ir neria...
Ei pasauli!

Koks gi tikslas mano kelio
vinginėlio?

I dirvonuojančius mūsų grožinės
literatūros laukus jis nebesugrįžo.

jon atėjo kiti žmonės. Bet ir nebesu-
grįžęs nuo jų nenusigrįžo. Sekė sa-
vos literatūros raida, džiaugėsi jos
laimėjimais. Po pažinties atnaujini-
mo, iš mano paties ką kur paskai-
tęs, vis nors po kelis žodžius para-
šydavo pasidžiaugdamas. O juk ir
sydavo pasidžiaugdamas. O juk ir
buvo ir be to visokiems rašymams įsi-
pareigojęs.

Nedaug tų mūsų, jau senių, susi-
tikimų ir tebuvo, bet jie buvo
turinigi savo krašto praeities, me-
dicinos, socialinio gyvenimo, ideo-
loginės diferenciacijos, net krašty-
ros įvykiais ir tų įvykių centre be-
sisukusiais žmonėmis. Dabar pats
sau papriekaištauju, kad per tuos
pasišnekimus nepamečiau ant sta-
lo taperekorderio (gal gerai būtų
garsaraščio) ir nesurašiau tų šne-
kų į juostelę. Šiandien būtų po
ranka didelis turtas mūsų nepri-
klausomojo gyvenimo tyrinėtojų.
Nuo Garliavos per Voronę, Tur-
kiją, Graikiją, Bulgariją, Jugoslaviją,
Austriją, Berlyną, Paryžių ligi Šiau-
lių, o paskum vėl per daugelį vietų
ir įvykių ligi Mt. Vernon didžiojo
New Yorko pašonė. Jis visur ką
nors darė, daug kur paliko pėdsak-
kus, kuriuos laikas palengva užve-
joja užmaršties dulkėmis. Ir užve-
jos, nes tam laikui kiek bešman-
damas padeda ir okupantas. Jo juk
ir yra didžiausias užmojis, kad ne-
priklusomasis Lietuvos laikotarpis
taptų tuštuma. Šnekejom su Domu
Jasaičiu ir apie tai. Jis irgi buvo
plunksnos žmogus ir sakėsi galvojęs
daug ką surašyti. Aprašyti žmones,
darbus, pasisėkimus ir nesėkmes.

Viską, kaip buvo. Kas padaryta ir
kas dar buvo užmesta padaryti. Ap-
šnekėti sutarimais ir konfliktus, bet
kartu ir skundėsi, kad sunku viską
į beaprepti. Vos išėjusiam į pens-
ją krikščionys demokratai tuo užde-
jo redaguoti Tėvynės Sargą. „Kai pri-
kalbinėjo, atrodė, kad jiems reikia
tik mano vardo ir priežiūros, o tech-
niškus darbus bus kam dirbti. Da-
bar turiu viską pasidaryti pats. Je-
mano, kad, išėjęs į pensiją, jau ir
nebeturi ko veikti, lyg ir skundėsi,
įprasta šypsena palydėdamas žo-
džius. Paskum Vilkas dar įkalbėjo
parašyti veikalą žydų klausimu
Lietuvoje. Atsimenu, mano mintis
buvo kitokia. Sakiau, mes viską,
nes čia jaunų žmonių darbas. Te-
jų redaguoją, tegu studijuoją ir ra-
šo. Tokiu žydų klausimu tegu bent
keli disertacijas paruošia, o tokiems,
kurie stovėjo viso judėjimo vidu-
ry, reikia tik savo patirtį atskleisti,
kad toliau nuo jos sovėję, ar net
visiškai to laikotarpio nepatyrę, ga-
lėtų jų savo darbams naudoti. Ra-
ginau, kad viską mestų ir atsidėtų
surašyti, ką pats per ilgą gyvenimą
yra patyręs. Kad ir be ypatingo pla-
no, kad ir tik tą, kas kada į atmintį

Nauji leidiniai

• LIETUVIŲ DIENOS, 1978

m. spalio mėn. Nr. 8. Žurnalą
leidžia ir administruoja A. Ski-
rius. Redaguoja Redakcinė kole-
gija. Redakcijos ir administraci-
jos adresas: 4364 Sunset Blvd.,
Hollywood, SA 90029. Metinė
prenumerata — 15 dol.

Naujasis žurnalo numeris di-
džiąja savo dalimi yra, galima
sakyti, muzikinis: akcentuojama
kompozitoriaus K. V. Banaičio
kūryba ir Chicago Lietuvių ope-
ros veikla. Apie patį K. V. Ba-
naičį, o labiausiai apie jo kūry-
bą gana platų ir įvairų straips-
nį parašęs čia Algis Šimkus.
Straipsnį pajavirina operos „Ju-
ratė ir Kastytis“ pastatymo Chi-
cagoje nuotraukos. Aplamai apie
Chicago Lietuvių operos veiklą
ir „Juratės ir Kastyčio“ scenon
atvedimo istoriją rašo Vytautas
Radžius, raštą taipgi pajavirai-
nant operos darbų nuotraukomis.
Taigi kone visas žurnalo nume-
ris skirtas lyg ir Banaičiui (su jo
portretu viršelyje), minint š. m.
nuo kompozitoriaus mirties.

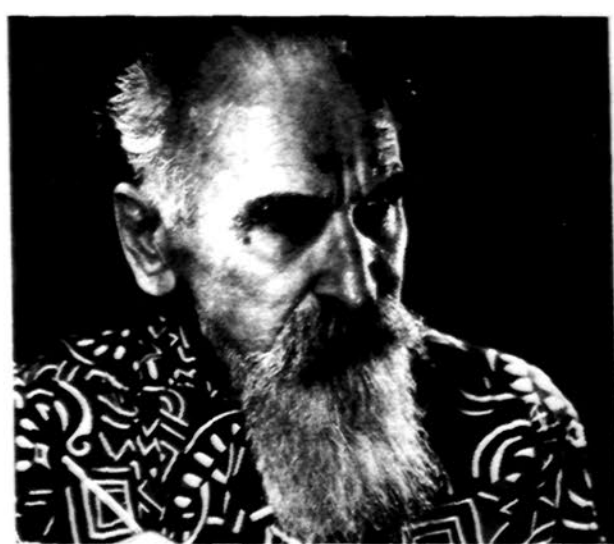
• VILTIS, September - No-

vember, 1978, Vol. 37, No. 3.
A Magazine of Folklore and
Folk Dance. Anglų kalba lei-
džia žurnalas. Leidžia ir re-
daguoja Vytautas F. Bieliajus,
325 E. 18th Ave., Denver, Colo-
rado 80203. Žurnalo metinė
prenumerata — 7 dol.

Kiekviename numeryje, lie-
čiant viso pasaulio tautų papro-
čius, šokių dainas bei tauto-
dailę, kas nors užsimenama ir
apie lietuvius. Šiame numeryje
informuojama apie praėjusios
vasaros lietuvių dainų šventę
Toronte ir kt.

ateina, viską tą, ko niekas kitas ne-
beparašys, bet paėmęs, kad ir pa-
daryti atsiminimus, galės daug pa-
daryti. Jis su kiekviena mintim su-
tiko, sakėsi pats tą planavęs, bet
kai atėjo kiti su savo bėdom, sutik-
ęs ir jiems padėti. Bet tik laikinai.
Kai anie suras kitus žmones, jis
rimtai atsidėsias tik savo atsimini-
mams. Ir nebeatsidėjo. Nebeturėjo
kada. Vienas labai gyvo mūsų vi-
suomeninio gyvenimo aspektas guli
prislėgtas juodo granito gabalu, ir
jo niekas nebepriskės. Gal kada kas
ir mėgins, bet bus nebe tas, nebe
tikras, nebe autentiškas anų aud-
ringų dienų liudininkas, bet tik
spėjimas, tik bandymas nujautimu
užlopyti tuščias vietas. Kodėl mes
taip menkai tesirūpinam savo tau-
tos gyvenimo raidą?

Šimto metų gyvenimas

Nuotrauka Vytauto Mažilio

Dailininkas Adomas Varnas pasakoja

JUOZAS PRUNSKIS

(Tęsinys iš praėjusio šeštadienio)

Sekliams teiraujantis, Varnui atėjo mintis
griežti gudrumo: pasisikolines 5 rublius, pa-
samsdęs geriausią vežimą, pradėjo vizituo-
ti miesto diduomenę: archieriję, apskrities
viršininką, gimnazijos direktorių, mokytojų
seminarijos direktorių, popą. Visus lankė,
vilkdamas sutaną. Visa tai kaip ranka nu-
ėmė bet kokius įtarimus.

Šeštadienį draugas padarė pas save vaka-
rušką. Rusaitės ėmė vesti Varną šokti. Var-
nas, skvernus paraitęs, su viena kiek pašoko,
o toliau atsisakinėjo.

Už kelių dienų draugo brolis gavo pinigų,
įdavė Varnui 25 rublius, ir šiai išvyko į Var-
šuvą, kur išbuvo daugiau kaip tris mėnesius,
čia jau be sutanos, kaip civilis.

Varšuvoje turėjo gyventi menininkas Voi-
cechovskis, kuris dekoravo Jonišio bažny-

čią — jam Varnas padėdavo vasaros metu.
Deja, Varšuvos adresų biure dail. Voicechovs-
kis nebuvo registruotas.

Nusimėgęs Varnas bentgi pavalgė gerus
pusryčius, dar ir stikluoką išlenkė.

— Tai man padėjo, — pasakoja dabar,
— atsiminti kitą Varšuvos dailininką, kuris
kartu su Voicechovskiu dirbo Joniškyje. Su-
sirašau jį, papasakojau savo rūpesčius ir
paprasiiau darbo, kad susitaupęs galėčiau
vykti į Krokuvą testuoti mokslo.

Dailininkas Varną priėmė, pavedė nutapy-
ti keturias kryžiaus kelių stotis, pažadėjęs
mokėti po 10 rublių už vieną.

— Dirbau visą mėnesį nuo ryto iki vaka-
ro. Kebliausia buvo su dažų maišymu, dar
neturėjau reikiamo išsimokslinimo. Laimė —
gyvenau pas vaistinininką, kuris buvo chemi-
kas. Jis papasakojo, ką su kuo galima maišyti,
ir taip pavyko darbą atlikti, — pasakoja
Varnas.

Dailininkas kryžiaus stotis priėmė, davė
daugiau darbo tapyti daugiau kryžiaus ke-
lių stočių, bet teduodavo pinigų tik pragyve-
nimui, neįmokėdamas viso sutarto uždarbio.
Varšuvos dailininkas prasitarė, kad kryžiaus
kelių stotys bus Jonišio parapijai, kur kle-
bonavo kun. Šiaučiuinas. Varnas apstulbo
dėl tokio sutapimo ir tarė tam varšavičiui:

— Juk tai mano parapija. Jei būčiau ži-
nojęs, jokių būdu nebūčiau ėmęsis ruošti
kryžiaus kelių stočių, nes tapyti dar reikia-
mai nemoku.

Dabar dail. Varnas, norėdamas iš paties

kun. Šiaučiuono gauti užmokestį, kurio jam
nesumokėjo girtuoklis Varšuvos dailininkas,
parašė laišką savo gimnaziui J. Leparskiui,
kad šis kreiptųsi į kun. Šiaučiuoną ir dar pa-
prašytų paramos iš tolimo gimnazičio Goso.

I Krokuvą

Už savaitės atėjo 75 rubliai. Pats klebo-
nas davė 25 rublius, o 50 rublių parūpino
studentų šelpėjas Gosas, konspiracijos rėmė-
jas.

— Su tais pinigais išvykau į Krokuvą, —
kalbėjo dail. A. Varnas. Krokovoje buvo im-
peratoriaus Juozapo vardo dailės akademija.
Tuo metu Krokuvą buvo Austrijos valdžioje.
Sieną pereiti buvo lengva, gavus vietinių gy-
ventojų nurodymus, kaip per mišką pasiekti
Austrijos pakraštį.

— Krokuvą pasiekiau 1903 m. birželio
mėnesį, baigiantis mokslo metams. Tegalėjau
tik įstojamuosius egzaminus laikyti ir išlai-
kiau. Buvau nutaps Skirgailos portretą, pa-
rodžiau profesoriams. Tai padėjo įstoti.

Pirmučiausia susijieškojau iš Tilžės atsi-
krausčiusį į Krokuvą Angrabaitį. Atsikėlė jis,
nes Tilžėje jį žandarai persekiojo. Angra-
baitis Krokovoje leido šventus paveikslėlius,
maldaknyges, gamino škaplierius, kitas de-
votionalijas. Pas jį gavau darbą — taisyti
maldaknygių korektūras. Galbūt ten Angra-
baitis todėl apsigyveno, kad Krokovoje buvo
įsikūręs jo jaunesnysis brolis, vedęs lenkaitę.

Dirbdamas pas Angrabaitį ir piešdamas
paveikslus ir juos parduodamas, Varnas šiek

tiek užsidirbdavo ir gindavosi nuo bado. Vė-
liau gavo iš „Aušros“ draugijos Amerikoje
pašalpą 100 dol. metams, viso — dvejiems me-
tams. Rudenį pradėjo studijas, apsigyvenęs
pas skulptorių Ulianskį, lietuvių, studijavusį
toj pat akademijoje. Vėliau ir tą pačią akade-
miją studijuoti atvažiavo ir Petras Rimša.
Atvažiavo iš Paryžiaus, kuris jam nepatiko
todėl, kad ten per daug laisvės studijoje ir
gyvenime. Rimša labiau norėjo studijuoti,
griežčiau vadovaujamas.

Akademijoje Rimša netrukus susikirtu
su prof. Laška — dėl lietuviybės. Profesorius
Rimšai priekaištavo, kodėl jis rašosi Rimša,
o ne Rymša, kaip lenkai rašytų. Rimša pa-
sakė, kad jis yra lietuvis ir taip lietuviui jo
pavarde rašo. Profesorius tyčiodamasis pra-
sitarė: „Tu esi toks lietuvis, koks aš kinas“.

Rimša nuo tos dienos nebeatėjo testu stu-
dijų toje akademijoje.

Krokuvos akademijoje studijavo ir dail.
Adalbertas Staneika. Įstoję tais pat metais
kaip ir Varnas. Buvo abudu toje pačioje stu-
dijoje, pas prof. Cinką, kuris buvo Mateikos
mokinys, o Mateika, kaip matyt iš pavardės,
irgi buvo lietuvių kilmės, — tvirtina Varnas.

Krokovoje tuo metu konservatorijoje stu-
dijavo muzikas Zigmąs Skirgaila. Atvažiavo
be cento. Angrabaitis jam patarė, ginant
nuo alkio, stoti į vienuolyną. Jis įstoję, buvo
vieniarius metus, o paskiau gavo stipendiją
iš vieno sulenkėjusio bajoro lietuviu ir tęsė
muzikos studijas, iš vienuolyno jau išėjęs.

Dar tuo metu universitete mediciną stu-
dijavo Mažylis, techniką — Didžiulis, humani-

Apie Liublino uniją prancūziškai

Jonas Zmuidzinas, COMMON-WEALTH POLONO - LITHUANEN: OU, L'UNION DE LUBLIN (1569), 1978, p. 268.

VINCAS TRUMPA

1569 m. Liublino unija buvo labai svarbus įvykis ne tik Lietuvos ir Lenkijos, bet kartu ir visos Rytų Europos tolimesnei istorinei raidai. Kai kuriems Lenkijos ir Lietuvos politikams ir istorikams ji buvo lyg savotiškas istorinis testamentas, kurio nevalia buvo nevykdyti. Juozapo Pilsudskio federalinės Lenkijos maketas buvo padarytas pagal lenkišką tos unijos sampratą. Kartu atsirado nemaža ir tos unijos kritika, ypač ant jos pastatytam pastatui taip gėdingai sugriuvus XVIII a. antroje pusėje. Kritiku ne tik iš lietuvių, bet ir iš lenkų pusės. Tautinių valstybių amžiuje Liublino unijos modelis vargu ar buvo galimas pritaikyti.

Nenuostabu užtat, kad apie Liublino uniją yra susikūrusi gana gausi istorinė literatūra, ypač lenkų, rusų ir lietuvių kalba. Kol kas pasigedome platesnio veikalo, kuria nors Vakarų kalba. Dabar šią spragą užtaisė dr. Jonas Zmuidzinas, savo disertaciją apie Liublino uniją išspausdinęs gražia prancūzų kalba.

Liublino unija yra dėkinga tema ir istorikui, ir teisininkui. J. Zmuidzinas ją gvaldo daugiausia iš teisininko pozicijos. Todėl tie skyriai, kuriuose jis nagrinėja teisinius Liublino unijos pagrindus, yra patys įdomiausi ir originaliausi. Deja, mūsų teisininkas panorą savo knygoje duoti ir tos unijos istorinį podirvį ir jos istorinę seką. Ir čia gerokai susipainiojo. Jis pats įžangoje pripažįsta, kad "ši studija galbūt pasirodys per daug prikrauta nenaudingų dalykų" (p.9). Šventa teisybė, nors J. Zmuidzinas bando teisintis, kodėl jis tuos "nenaudingus dalykus" savo studijoje paliko. Šių eilučių autorius ir, berods, leidėjai patarė jam apsisvalyti nuo tų "nenaudingų dalykų". Ką bendro, pavyzdžiui, su Liublino unija turi tariamas lietuvių ir sanskritų kalbų panašumas, arba Romo Kalantos istorija.

Nebūdamas istorikas, autorius žengia į labai slidžią istorinio žaidimo aikštę ir, žinoma, neįsivengia stambių suklupimų. Pa-

imkime kad ir patį pirmąjį jo teiginį apie tai, "kaip begalinių savo tautos nuostolių kaina per tris šimtmečius Lietuva gynė maskvėnus nuo teutonų agresijos iš Vakarų ir totorių proveržių iš pietų". Istorikai tai visiškai nepagrįstas teigimas. Lietuva ne tik negynė maskvėnų, bet pasinaudojus anais antpuoliais plėtė savo valdas į slaviskąsias žemes, kurias "išlaisvinti" Maskvai reikė daugiau negu trijų šimtmečių sunkių ir kruvinių karų su D. Lietuvos kunigaikštija, o vėliau, po Liublino unijos, ir su Lenkijos-Lietuvos respublika.

Aplamai, pirmoji dalis, užimanti beveik pusę knygos (p. 1-117), mažiausiai nusisekusi ir greičiau pačiam Liublino unijos tyrinėjimui kenkia negu jam padeda. Jau praėjo tie laikai, kada, bent ką apie Lietuvą svetimiesiems rašant, reikėjo pradėti nuo sanskrito ir gintaro. Jeigu nuo tų "nenaudingų dalykų" mūsų autorius būtų atsikęs, būtų atkritęs ir geras gabalas jo bibliografijos, kurią sudaro net 364 pozicijos. Reikia laikyti stambiu bibliografiniu neapsisūžėjimu dviejų profesorių (tėvo filologo ir sūnaus istoriko) Sennų suplakimą į vieną asmenį. Kažkodėl pakartotinai ir Simonas Daukantas perkristijamas į J. Daukanta.

Tokių ir panašių klaidų J. Zmuidzinas būtų išvengęs, jeigu jis būtų apsiribojęs tik pačios Liublino unijos geneze ir jos aktyvų interpretaciją. Dėl tos unijos genezės (2-joje to veikalo dalyje) ir dėl jos sukurtos tarpvalstybinės sistemos interpretacijos ir jos įgyvendinimo poliublininiai laikais su mūsų autoriumi beveik visur galima sutikti. Tarp kita ko, panašiai galvoja ir dabartiniai lenkų istorikai. Turime galvoje prof. Julius Bardacho straipsnį "Krewo i Lublin", tilpusį "Kwartalnik Historyczny" žurnale (1969, Nr. 3, p. 583-619). Be reikalo mūsų autorius juo nepasinaudojo) ir prof. Henrico Wisnerio studiją "Wielkie Księstwo Litewskie - Korona Polska - Rzeczpospolita", kuris tilpo

žurnale "Przegląd Historyczny" (1976, sąs. 4, p. 575-590).

Kas liečia patį Liublino seimą, J. Zmuidzinas daugiausia atsiirėmė į garsųjį to seimo dieną, kuris A. Dzialynskio buvo paskelbtas lenkiškai (Poznanėje, 1856 m.) ir M. Kojalovičiaus rusiškai (Petrapiilyje, 1869 m.). J. Zmuidzinas, man atrodo, visiškai teisingai atmeta kai kurių dar ir dabar kartojamą teiginį, kad Liublino unija buvo Lietuvai prievarta primesta. Jis rašo, kad ir Lietuvos didikai ir bajorai norėjo unijos (p.232). Žinoma, jų unijos samprata labai skyrėsi nuo kai kurių ekstremistų lenkų sampratos. Tie reikalavo, kad ir Lietuvos Didžiosios Kunigaikštijos vardas būtų panaikintas ir kad Lietuva būtų toliau vadinama "naująja Lenkija". Galbūt teisingiausiai apibrėžė Lietuvos ir Lenkijos unijos sampratos skirtumą įžvalgusis popiežiaus legatas Commendoni, sakydamas, kad Lietuva į uniją žiūrėjo, kaip į vedybas dviejų asmenų, kurie ir po vedybų neperanda savo individualybių, tuo tarpu kaip lenkai norėjo sulieti visas Lietuvos ir Lenkijos provincijas į vieną kūną.

Kaip paprastai tokiose tarpvalstybinėse derybose laimėjo kompromisinis požiūris, kuriuo buvo daugiau ar mažiau patenkinta ir viena ir kita pusė. Kun. Mikalojus Dauka savo garsoje įžangoje lenkų kalba į savo Postilės vertimą kalbėjo apie Liublino uniją kaip apie "mielą sąjungą" ("mile zjednoczenie"). Užtat ji ir išilakė daugiau kaip du šimtus metų. Retai kuri kita tarpvalstybinė sutartis taip ilgai patveria. Kad ji pakrypo daugiau Lenkijos naudai, buvo kalta ne pati Liublino unija, bet didesnis lenkų politinis ir ypač kultūrinis veržlumas. Jau tos unijos sudarymo metu, kaip rašo tas pats kun. Dauka, lenkų kalba jau buvo "beveik kaip gimtoji kalba" Lietuvoje.

Reikia taip pat sutikti su mūsų autoriumi, kad labiausiai lenkė lietuvių į uniją vis didėjantis pavojus iš Maskvos pusės. Žinia, kokia panika kilo Vilniuje, kai 1563 m. Maskvos kariuomenė užėmė Polocką. Rodos visi, kaip senovės romėnai po Kanų kautynių, ėmė šaukti "Ha-

Bernardas Brazdžionis

Nuotrauka Vytauto Maželio

Šį savaitgalį poetas Bernardas Brazdžionis, gyvenantis netoli Los Angeles, Vistoje, Kalifornijoje, lankosi Chicagoje. Rytot (sekmadienį, gruodžio 10 d.) 3 val. popiet Jaunimo centro didžiojoje salėje įvyks jo kūrybos popietė-koncertas. Bernardo Brazdžionio eilėraščius, dr. Juozo Briedžio paverstus dainomis, perteks solistai Dana Stankaitytė, Roma Mastienė, Algirdas Braza ir pats dr. Juozas Briedis. Savo poeziją skaitys ir svečias poetas Bernardas Brazdžionis.

nibales prie vartų". Polockas iš tikrųjų buvo tie vartai į D. Lietuvos Kunigaikštiją ir į jos sostinę — Vilnių.

Nauja, bent man negirdėta, mintį J. Zmuidzinas pareiškia, sakydamas, kad 1410 m. Žalgirio mūšio laimėjimas kartu su lenkais palaikė Lietuvoje unijos su Lenkija dvasią. Lietuvos bajorai be to viliojo ir vis dar didesnės lenkų šlektos teisės. Lietuvoje vis dar tebedominavo kelios didikų šeimos (ypač Radvilai), iš kurių ir tryško didžiausias pasipriešinimas unijai.

Galima sutikti ir su pačia J.

Zmuidzino Liublino unijos aktyvų interpretaciją, kuri, beje, nėra labai originali. Panašią interpretaciją bene pirmasis sistemingai išdėstė Adolfas Šapoka savo studijoje "Lietuva ir Lenkija po 1569 m. Liublino unijos". Kaip toji unija buvo vykdoma gyvenime, ypač atsižvelgiant į lietuvių-lenkų nesutarimus, nemaža naujos medžiagos pateikia prof. H. Wisneris aukščiau minėtame straipsnyje.

Rusų priežodis sako, kad su šaukštu deguto galima pagadinti visą statinę medaus. Gaila, kad J. Zmuidzinas to deguto paliko daugiau negu šaukštą.

Bernardas Brazdžionis

TRYS ĮRAŠAI RUDENS ALBUMAN

Pirmas

Meta medis rudenio drabužį
Tau po kojų, ir tu juo eini
Į seniai nutolusį gegužį,
Kur šaukia polekiai jauni,

Nė sapne kur nepasivaideno
Kad ir saulėčiausia rudens diena...
Tų sapnų, tų atminimų, Dieve mano,
Ak, kokia didinga eisena!..

Highlando alėjoj šventąjį Pranciškų
Kalbina paukšteliai nekaltų būrys... — — —
— — — Viešpaties atodūsis sutvisko
Palaima nežemiška tau žemėje žeris.

Antras

"Apgailime tuos, kurie neturi ko atsiminti".
N. M.

Apgailim tuos, kurie neturi ko atminti,
Apgailim tuos, kurie liūdnai sustoję ties
Kitų laimingą pėdą, žemėje imanta,
Neranda praieities, nemato dabarties, neįsėjo ateities.

Paliekam tuos, kurie pro metų maratoną
Žingsniu prakūtiną, it vabalą, mažą,
Kuri gyvenimą kaip sunkią šviną toną
Pridengia sapno apgaulingu mirazu.

Apverčiam tuos, kurie praeina nepravirkę
Pro liūdno rudens nukritusių lapų,
Apverčiam tuos, kurie užmiršę gimtą pirkį
Ir žemę nieko nepalikę mūnų ir kapų.

Prarandam tuos, kurie visas aušras prarado
Suklupę pirmo netekimo vakare,
Ir neprakalbinam nakty netekusiųjų žado
Ties laimės ežerų, ties paslapčių giria.

Užmirštam tuos, kurie neatmena gimimo
Linksmos pavasario žolės ar gėlės,
Kuri įklimpę į nebylią pantomimą,
Kurį būvimą žemės metraščiai tylės.

Trečias

"Jau viskas, rodos, negerai,
Ir noris užsiklot žeme..."
K. G.

"Dar visko bus, dar visko bus" —
Ruduo tau saiko įstabus.

Ir tolimuosius vakarus
Dar žemė ugnimi žėruos.

O ne, ne viskas negerai —
Dar saulė šypsoi tyrai,

Dar žydrio kupinas dangus,
Dar žemės džiaugsmas tau brangus.

Ir sudaužytam veidrody
Nesudaužyta, išdidi

Dar spindį veido šypsena,
Kaip šito rudens diena,

Pilna šilkinės žydromos,
Kuri virš rūpestių rymos...

Ir balsas toks dar įstabus:
"Dar visko bus, dar visko bus!"

New York, 1978. 10. 22

tarinius mokslus Kymantaitė, vėliau atvažiavo dail Vienožinskis.

— Jis man parašė iš Panevėžio kalėjimo, klausdamas apie studijų sąlygas Krokovoje, — pasakoja Varnas. — Vienožinskis informavau, kad Krokuvos akademija duoda daugiau laisvės, žiūri esmės, ne raidės, padeda išvystyti iniciatyvą, ne taip kaip Petrapiily.

Rūtos draugija

Studentai lietuviai Krokovoje buvo susibūrę į Rūtos draugiją. Jos oficialus vardas — "Bendrovė mokslinės lietuvių draugovės". Draugijai priklausė ir profesoriai Jančevskis, Razvadovskis, Los ir keli kiti. Draugijai priklausė ir net buvo pirmininku čia literatūrą studijavęs Herbačiauskas. Jis buvo gyvas, daug galėdavo kalbėti, tikėdavo visokiom dvasiom, taipgi turėjo ryšius su profesoriais. Rūtos draugijoje apie 1905 m. pabaigą buvo gal netoli 60 narių, draugijai priklausė ir pašaliečiai — miestiečiai lietuviai.

Rūtos draugijos nariu buvo ir istoriko Narbuto dukraitė, jau našlė, gyvenusi prie vienuolyno, kur turėjo savo atskirą kambarį. Lietuviai studentai ją ten nuvedavo aplankyti. Ji apie Lietuvą kalbėdavo labai gražiai.

Rūtos susirinkimai būdavo kas mėnesį, dažniausiai pas kurį nors profesorių, turintį didesnę butą. Susirinkimuose vis kas nors skaitydavo paskaitą apie lenkų - lietuvių, gudų - lietuvių santykius. Apie gudų tautinį sąjūdį kalbėdavo draugijos narys gudas Hrynevičius. Herbačiauskas dažniausiai kalbėdavo apie lietuvių literatūrą. Jau ir Kymantaitė bandydavo šį bei tą pratariti. Po su-

sirinkimo būdavo įprasta arbatėlė. Iš politikos — jokių sunkumų. Visa Galicija turėjo autonomiją Austrijos valstybėje.

ISTATAI
BENDROVĖS MOKSLINIS LIETUVIŲ DRAUGOVĖS
„RUTA“ Krokovoje.

STATUT
STOWARZYSZENIA LITEWSKIEGO
społeczno - naukowego
„Ruta“ w Krakowie.

KRAKÓW.
Nakładem Stowarzyszenia Litewskiego.
Druk W. Korneckiego.
1904.

Krokuvos lietuvių draugijos "Rūtos" 1904 m. įstatų viršelis su Adomo Varno autografu. Leidinys 16 psl. lietuvių ir lenkų kalba. (Iš Br. Kvickio archyvo)

Kitų lietuvių draugijų Krokovoje tuo metu nebuvo. Studentai gaudavo knygų iš Angarabaičio, Herbačiausko, leisdavo jas per rankas. Draugija neturėjo pastovaus buto, neturėjo gerų sąlygų plėstis.

Rūtos draugija įsisteigė, jau Varnui atvykus. Anksčiau jos nebuvo. Dail. Varnas buvo šios draugijos sekretoriumi.

— Mano rašymas buvo blogas, — pasakoja Varnas, — bet neatsisakiau, norėdamas priversti save išmokyti rašyti, o iš prigimties neturiu tam jokios Dievo dovanos.

Pasiteiravau, kodėl į Krokuvą vykdavo lietuviai studijuoti, prof. Varnas pasakojo, girdi, gal todėl, kad iš visų užsienio kraštų čia buvo prieinamiausia kalba studijoms — lenkų. Vienas pirmųjų ten pateko Ulianskis, gavęs Žiburėlio (G. Petkevičaitės) stipendiją. Gal nuvyko Krokuvon net patartas Vileišio, kurio dvarą jis puošė įvairiom skulptūrom.

Krokovoje lietuviai mėgdavo lankyti Jogailos ir kitų jogailaičių karstus Vavelyje. Ten buvo ir šv. Kazimiero koplytelė. Lietuviai daugiau eidavo į Krokuvos centrą, didžiulėje aikštėje esančią šv. Marijos bažnyčią, kur visas altorius buvo sukurta skulptoriaus Stwoszo iš XVI šimt. skulptūrų - figūrėlių. Krokova tada buvo žymus Kultūros centras, ramus gyvenimas kultūrininkams, jauki atmosfera, ne taip kaip Varšuvoje. Krokuvos miesto pobūdis buvo kažkaip labai šiltas. Matyt, kad čia amžiais gyventa žmonių, kurie mėgo grožį ir norėjo patį miestą gražinti. Ypač barokinis laikotarpis Krokovoje spindėjo spindi.

Jeigu Petrapiily Varnas lavinosi dailės

pradinėse pratybose ir techniškose tapyboje, pritaikomajam menui skirtoje Stiegliso mokykloje, tai Krokuvos Imperatorinė akademija buvo grynų meno mokykla. Akademijoje laimėjo bronzos ir sidabro medalius.

"Krokovoje išmokau piešti," — pasakoja dail. Varnas. Piešimas būdavo tiesiai iš gamtos, stebint modelį. Jau pirmuoju darbu jo profesorius buvo patenkintas, kad taip skrupulingai atliktas, ir kitiems studentams rodė.

Vėliau buvo pereita į kompozicijas. Pirmoji dail Varno kompozicija buvo Rugiapjūtės užbaigtuvės, už kurią laimėjo bronzos medalį. Krokuvos akademijoje buvo gausi kūrybinės laisvės, bet stropi priežiūra, kad studentai dirbtų.

Adomas Varnas

Bangos (allejus, 1912)

Paskutiniuosius metus teko gyventi vienoje palėpėje su A. Staneika, Z. Skirgaila. Maitinosi daugiausia vyšnių, slyvų uogiene ir kiaušiniene. Pastogės langas Varnui buvo savotiška atelje.

Sveicarijoje

Krokovoje profesoriai daugiau favorizavo impresionistinę tapybos kryptį. Varnui labiau prie širdies buvo realistinė. Norėjosi ir daugiau pasaulio pamatyti, todėl, užbaigęs pašlybos kursą Krokuvos akademijoje, 1906 m. išvyko į Sveicariją, į Genują. Čia daug lėmė noras pramokti prancūzų kalbą. Vokiečių ir anglų kalbų nemėgo.

Genevoje įstojo į Aukšt. dailės mokyklą, kur ryžosi gilintis laisvojoje kūryboje, ypač portretų ir kompozicijų, o taip pat ir dekoratyvinę tapybą.

Apsigyvenęs pensione, piešdavo mažo formato piešnelius ir juos labai pigiai pardavinėdavo. Tai buvo pagrindinis pragyvenimo šaltinis. Būdavo ir portretukų užsakymų. Gavo paramos po 100 dol. metams iš Amerikos lietuvių šalpos organizacijos. Genevos, Zuericho, Romos, Paryžiaus lietuviai studentai turėjo tarpusavį ryšį, organizaciją - siuntinėdavo vieni kitiems lietuviškus leidinius. Plito Prūsijoje leidžiami raštai.

Nei baigęs Krokuvos, nei Genevos meno mokyklas Varnas diplomo neėmė, sakydamas: "Mano rankos mano diplomas".

Genevoje susipažino su viena prancūze meno studente. Su ja ruošėsi tuoktis, buvo parsivežęs ją ir į Vilnių, vėliau Voronežą. Ji daug padėjo finansškai, bet buvo marksistinių pažiūrų, ir santuokos planai iširo. (B.d.)

Knyga apie gyvenimo knygą

A. SAULAITIS, SJ

Kun. dr. Feliksas Gureckas, ESAME NEMAROS. Pomirtiniai raštai. Redagavo Vladas Būtenas. Išleido kun. dr. F. Gurecko Fondas. Viršelis ir meninė priežiūra Kazio Veselkos. Sielovadinis rašinys atrinko ir rankraštį peržiūrėjo kun. Anicetas Tamošaitis, SJ. Spaudė Draugo spaustuvių 1977 m. 311 psl., iliustruota nuotraukomis. Tiražas 1000 egz. Kaina 6 dol.

"Gyveni — ir mokais", sako liaudies priežodis. Visi gyvename, dauguma mokėmės, mažuma bent protarpiais dar pasimokome, o tik vienas kitas sugeba savo gyvenimo knygą išreikšti žodžiu, nukreiptu asmeniškai į kitus žmones tomis progomis, kurias pats gyvenimas lyg tuščius puslapius atverčia. Skaityti kun. dr. F. Gurecko raštų rinkinį "Esame nemarus" yra kaip pasižiūrėti popietės švelniai vėjelii pučiant įvairiaspalvėje gamtoje (tą valandėlę, kada Adomas sutikdavo rojus sodelyje patį Viešpatį ir kada Elisas, pralaukęs didingą žemės drebinimą, stebuklingus žaibus ir išpūdingas audras, sulaukdavo Viešpaties ramiam šlamesy).

Knyga — nuosirdus skerspjūvis, o ne išsami nublizginti minčių puošni lentyna. Visa autoriaus rašinių šviesa priklauso įvairioms, sklandžiai ir lietuvišku stiliumi supintoms, kilusioms iš kasdienių pergyvenimų. Tos šviesos įvairovė nėra tiek pamokymai skaitytojui, kiek autorius pasisavintęs gyvenimo knygos pamokėles, kurias rūpestingai redaktorius (Vl. Būtenas) ir sielovadinis rašinys atrinkėjas (kun. A. Tamošaitis, SJ) pateikia ramiai pasiskaityti ir pasvarstyti. Būtinai, knyga lengvo pobūdžio ir prieinama kiekvienam — išvaizduojų, nuo jauno žmogaus iki jo išteigto Lietuvos Dukterų draugijos lankomo senelio ar ligonio. Tokių teologinių sėkvių ir gyvenimiškai idomių žiupsnelių nedaug turime — išskyrus tokius rinkinius, kaip kun. Augustino Steigvilos ar kun. J. Prunskio.

Skerspjūvis kelių sluoksnių: autobiografiniai rašiniai, keliasdešimt proginių pamokslėlių ar straipsnių, kitų atsiliepimų apie Lietuvos Dukterų draugijos steigimą, pačios draugijos 20 m. veiklos apžvalga, redaktoriaus paruošta biografijėlė. Knyga — gyvenimo kelių mozaika, be pretenzijų, bet su visa jungiančia ramiu šiluma, kuri gal vienam kitam skaitytojui parodys, kaip giliai savo veikliu tikėjimu gyvenęs krikščionis iš paties gyvenimo pasimoko.

Tokią gyvenimo pamokėlę savo eilėse satyra keliskart užkabina Antanas Gustaitis, kurį autorius cituoja kita proga. Kur humoristas mena dvi lietuviškas — kurios kartu kiaušes ganė, o dabar per deimantus viena neturtingesnės nebepažįsta, — ten kun. Gureckas be satyros sako: "Kad visi buvome lygūs vargšai Vokietijoje (po II-ojo pasaulinio karo) — užmiršome" (252 psl.). Kitur jau daug stipriau išsireiškia: "Jei kas sako mylis Lietuva, kurios dabar nemato, o užmiršta čia pat gyvenantį savo broli... tas yra melagis", pritaikydamas Jono pirmojo laiško mintį (I Jono 4.20) lietuviškos visuomenės kasdienybę.

Mozaikos knygoje nuolatinis takelis (ar raštas) yra rūpestis artimu, nuosirdi pagalba kitam, kurią autorius žiūrėjo dar savo šeimoje, tremtyje karo metu ir Chicago didmiesčio lietuviškos visuomenės veikloje. "Esame nemarus" nelaimės teologinių prasmų konkursas, bet ne vienai Lietuvos Dukterų draugijos narei ar kitam krikščioniui suteiks paguodas, kad artimo meilė, apie kurią Jėzus mokė ir savo darbais rodė. Kun. Gurecko raštų rinkinys parodo, kiek vienišas yra Dievo meilė su artimo meile, ypač straipsniuose "Dievo šviesa", "Gyvybė", "Teisybė", "Viltis", "Sventoji Dvasia".

Mergaitės ir senasis bokštas

LEONAS GALINIS

Mirga Girnuivienė, SENOJO BOKŠTO PASLAPTIS. Iliustravo autorė. Išleido JAV Lietuvių Bendruomenės švietimo taryba 1978 m. Chicagoje. Tiražas 1000 egz. Spaudė M. Morkūno spaustuvių Chicagoje. Knyga didesnio formato, 150 psl., kaina — 4 dol., gaunama ir "Drauge".

Nedaug pasirodo lietuvių kalba leidinių, skirtų mūsų mažiesiems, o jei pasirodo, tai dažnai tenka į rankas imti su baime, nes tiek periodikoje, tiek paskiruose leidiniuose dažnai tie vaikams skirti kūriniai būna ne vaikams, daugiausia jau senstėjusių žmonių parašyti per savo kažkada buvusios vaikystės prizmę, nebepaliečiantys dabartinio išėjimo vaiko pasaulio. Todėl baimindamiesi emėm ir Mirgos Girnuivienės naujai išleista knygutę vaikams "Senoji bokšto paslaptis". Ir labai gera, kad teko nenusivilti. Tai leidinys, skirtas šio krašto vaikams, su visu juos supančiu nelietuvišku ir lietuvišku pasauliu ir jų problemomis.

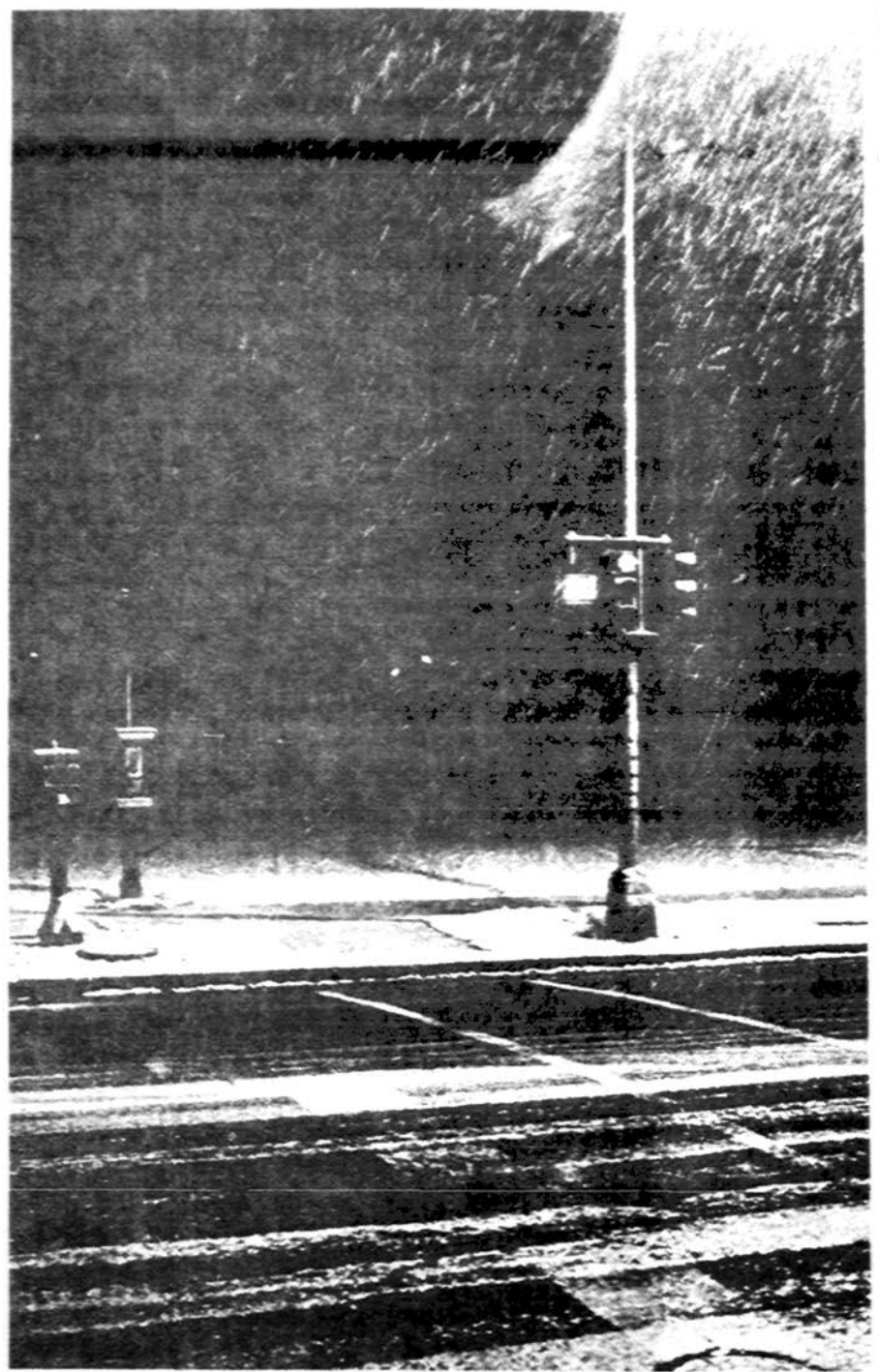
Jeigu jauniausiems skaitytojams skirtoj literatūroj daugiausia veikėjai buvo berniukai, nes knygos nuotykinės, o nuotykius daugiau mėgsta berniukai, tai šioje Girnuivienės knygoje beveik išimtinai veikia mergaitės. Tai dar vienas, malonus

pliusas, nes, kaip rodo praktika, mergaitės ir prie lietuviškų knygų skaitymo daug paslankesnės. Knygos turinys pradžioje atrodo labai komplikotas, nes kokie čia gali būti vaiduokliai didmiestyje, kur namas prie namo ir žmogus prie žmogaus. O ta-

Rimas Lanius

Paveikslas priimtas Amerikos akvarelės tapybos 1978 metų parodą New York

Sniego pūga

Nuotrauka Visvaldo J. Grabausko

čiau autorė mokėjo tuos slaptingus bokštus vaikams gerai pristatyti. Dvi sesutės stebi gretimame sename name bokštus, kol i kaimynystę atsikelia dar viena lietuvių šeima. Ir taip trys mergaitės ir vienas berniukas pradeda tirti, kas viename tų bokštų yra. Po daugelio įvairių nuomatinių konkursų, bet ne vienai Lietuvos Dukterų draugijos narei ar kitam krikščioniui suteiks paguodas, kad artimo meilė, apie kurią Jėzus mokė ir savo darbais rodė. Kun. Gurecko raštų rinkinys parodo, kiek vienišas yra Dievo meilė su artimo meile, ypač straipsniuose "Dievo šviesa", "Gyvybė", "Teisybė", "Viltis", "Sventoji Dvasia".

Kai kurios situacijos atrodo nebeįtikimos, tačiau autorė moka jas taip užbaigti, kad jos tampa ir paprastos, ir suprantamos. Knygėlėje apstu ir humoristinių nuotaikų, kas, be abejo, vaikams taip pat patiks. Vietomis, kur tarsi yra Dievo meilė su artimo meile, ypač straipsniuose "Dievo šviesa", "Gyvybė", "Teisybė", "Viltis", "Sventoji Dvasia".

Nors ir taip tie visi knygutės veikėjai gana ryškūs, bet pačioje leidinio pradžioje dar idėjų mergaičių ir vieno berniuko "portretai", kad, knygą pradėjęs skaityti vaikas galėtų jau iš karto susipažinti su veikėjais. Knygos iliustracijos pieštos pačios knygos autorės. Jos taipgi su šio-kiu tokiu humoristiniu atspalviu. Piešimo specialistas piešiniuose rastų ir šokių tokių trūkumų. Tačiau vaikams visa tai nerūpės, jie žiūrės į iliustracijas kaip į vaizdinę priemonę, o ne meno kūrinį. Knyga yra pusantro šimto puslapių apimties, padalinta į atskiras užvardintų dešimt skyrių. Taip, be abejo, patogiau skaityti, nes vaikai iš karto visą knygą perskaityti gal ir būtų sunkoka.

Knyguteje jaunas skaitytojas ras savo pasaulį su vaikiškais pokštais, siekimais, išdėkavimais, norais ką nors padaryti geru ir iš to išplaukusiais nespėjimais. Tai vaikiškas miesto lietuviuko pasaulis, vaikui žinomas, patrauklus, ir tai, be abejo, prisidės prie knygutės pasisekimo. Esame matę autorės Girnuivienės vaikams skirtų eilėraščių periodikoje, ir tenka pasakyti, kad autorė visa galva stovi vaikams skirtoje literatūroje aukščiau kaip beletristė, o ne kaip poetė. Suprantama, tobulumui niekas sienu neužtvėrė, kai kurie sakiniai vaiko lūpose nuskamba kaip suaugusiųjų, kai kur jų galvosena gal kiek per sudėtinga, bet šiaip knyga skirta vaikams, ir vaikai ją priims kaip jų pasaulį pažįstančio autoriaus kūrinį. Tai vertinga šventinė dovanėlė vaikams.

Nauji leidiniai

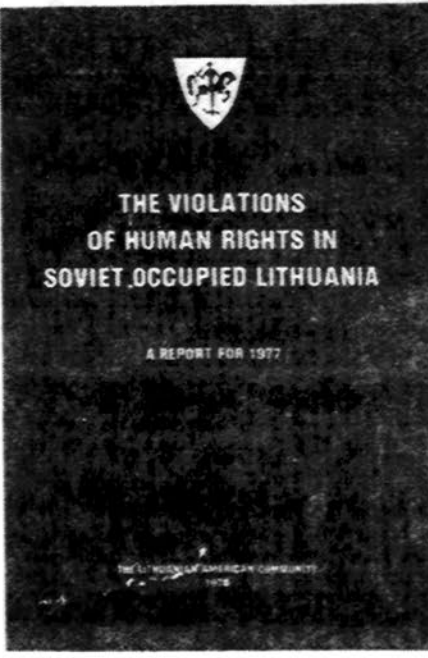
• THE VIOLATIONS OF HUMAN RIGHTS IN SOVIET OCCUPIED LITHUANIA. A Report for 1977. Edited by Dr. Thomas Remeikis. The Lithuanian American Community, 708 Custis Road, Glenside, Pa. 19038, U.S.A.

Leidiny didesnio formato, 196 psl., iliustruotas dokumentinėmis nuotraukomis, kaina — 4 dol., gaunamas ir "Drauge".

Tai jau septintasis, kasmetinis raportas apie žmogaus teisių pažeidimus okupuotoje Lietuvoje parankia anglų kalba pateikiamas visam pasauliui. Tokie leidiniai Lietuvių Bendruomenės pradėti leisti nuo 1971 metų. Visus juos suredagavo dr. Tomas Remeikis. Tai vieno žmogaus milžiniškas darbas, neįkainojamas indėlis į lietuvių tautos laisvės kovą tarptautinėje arenoje.

Leidinių naujausiam tome pirmiausia duodami du geri įvadiniai straipsniai. Pirmasis straipsnis paties redaktoriaus dr. Tomo Remeikio. Jis pavadintas "Dissent Activity in Lithuania During 1977". Straipsnis nužymi pagrindinius akcentus, paruošdamas skaitytoją dokumentinei tomo medžiagai. Antrasis įvadinis straipsnis dr. D. Krivicko. Jis pavadintas "Legal Aspects of the Treatment of Human Rights in Soviet Occupied Lithuania". Tai pagrindinėms sukaupus leidinyje medžiagos tarptautinės teisės žvilgsniu. Visas abiejų straipsnių skyrius pavadintas: I. Human Rights and Dissent in 1977: An Overview.

Po šių įvadų jau eina didžioji,

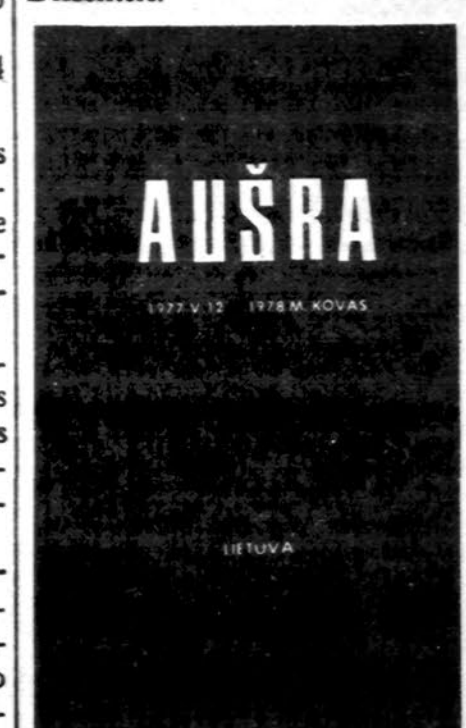

Muzikinio gyvenimo įvykis — „Prarastasis rojus“

Lenkų pasaulinio garso kompozitoriaus Krzysztofo Penderecki'o operos "Prarastasis rojus" premjera Chicago Lyric operos scenoje lapkričio 29 d. buvo tikrai neeilinis muzikinio gyvenimo užmojis. Chicago Lyric operos prestižas, užsakant ir įkūnijant K. Penderecki'o operą, dabar tikrai pasiekė pasaulinį dėmesį.

Premjera buvo transliuojama į 14 pasaulio kraštų, šimtai radijo stočių pateikė ją amerikiečiams. Premjeron sugūžėjo vietiniai ir užsieniečiai muzikos kritikai. Spektaklis ir grynai muzikine prasme, ir balsine, ypač chorine prasme, aplamai scenine ir baletine prasme praejo puikiai. Kritikų iš šiaip žiūrėjų atsiliepimai geri. Kalbama ir rašoma, jog Penderecki'o "Prarastasis rojus" (libretas pagal Miltoną) sukūrimas ir pastatymas yra toks įvykis, kaip kadaise buvo Verdžio "Aidos" pastatymas, atidarant iškilmingai Suez'o kanalą. Tačiau "Time" ir "Newsweek" puslapiai pateikia ir kritiškų pastabų.

dokumentinė septintojo tomo dalis. Ji suskirstyta į šiuos skyrius: II. Documents on National Rights, III. Documents on Religious Rights, IV. Documents on the Right of Emigration and Family Reunification, V. Documents on the Suppression of Dissenters.

• AUŠRA, 1977. V. 12 - 1978 kovas. [Nr. 6(46) - 10(40)]. Lietuva. Redagavo ir vardų rodyklę sudarė Jonas Dainauskas. Išleido Akademines skautijos leidykla Chicagoje 1978 m. Tiražas 750 egz. Spausdino V. Vijeikio spaustuvių Chicagoje. Leidinys 222 psl., kaina — 5 dol., gaunamas ir "Drauge".

Prasmingą darbą atlieka išėjimoje Akademine skautija, leidama sutelktiniuose tomuose pagrindinius "Aušros" numerius. "Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronika" ir "Aušra" šiuo metu yra svarbiausi du pagrindiniai lietuvių okupuotoje Lietuvoje. Išėjimoje rūpesti jie dabar sutelkiami į atskirus tomus po keletą numerių iš karto. Tai skaitytojui gera proga susipažinti ne tik su atsitiktinai pakliuvusiu ir rankas pavieniu numeriu ar su jų ištraukomis periodinėje spaudoje, bet ir su autentiška leidinių visuma.

Anksčiau Akademines skautijos buvo pateiktas "Aušros" numerių pluošto pirmasis tomas, dabar atspausdintas ir antrasis tomas, kuriame sudėti tolimieji penki (nuo 6-to iki 10-to) numeriai.

Jeigu "Kronika" labiau ribojasi religijos persekiojimo faktais, tai "Aušra" apima kur kas platesnius sektorius. Nors irgi dokumentuodama okupanto ir jo talkininkų nusikaltimus, "Aušra" spausdina savo puslapiuose taipgi situaciją svarstančių kultūrinių bei politinių straipsnių. Pateikia nemažai pagrindinių bei tautosakinės poezijos. Taigi "Aušra" jau yra rimtas pagrindinis žurnalas visame pavergto krašto problemų kontekste.

• ATEITIS, 1978 m. spalio mėn., Nr. 8. Ateitininkų Federacijos leidžiamas katalikiškos lietuviškos orientacijos mėne-

Atviras laiškas

Vaclovui Daunorui

Mielas Vaclovi,

Neseniai išgirdome apie Tavo sprendimą palikti Tarybų Sąjungą, o tuo pačiu, deja, ir mūsų visų tėvynę Lietuvą. Patys esame šį sprendimą padarę, todėl turbūt kaip niekas suprantame Tavo dabartinę būklę. Tavo žingsnis yra lemtingas, ir jo pasekmių niekas negali numatyti. Krašte, kuriame Tu gyveni, o mes prieš kurį laiką gyvenome, šitoks žingsnis kartais tampa vieninga priemone išsaugoti žmogų išgikajai orumą. Neverta jo laisvę girti vardan karjeros, bet yra daug lykų, daug svarbesnių už karjerą. Linkime nesustoti puslapių ovėje, nes patirtis rodo, kad tai labiausiai pražūtinga.

Vakaruose Tavęs irgi laukė problemos, bet jų sprendimas visada priklausys nuo Tavo paties. O tai yra svarbiausia. Mes niekada nesigailėjome ir nesigailime El savo pasirinkimo. Tikimės, kadaise Tu irgi jo nesigailėsi.

Jonas Jurašas
Tomas Venclova
Aušra-Marija Jurašienė
New York, 1978. XI. 19

sinis žurnalas. Vyr redaktorius kun. dr. Kęstutis Trimakas, 850 Des Plaines Ave., Apt. 400, Forest Park, IL 60130. Administruoja J. Polikaitis, 7235 S. Sacramento Ave., Chicago, IL 60629. Metinė prenumerata JAV ir Kanadoje — 9 dol., 9 egz. kitur — 7 dol., Pietų Amerikoje — 5 dol., garbės prenumerata — 15 dol.

Puslapiai ideologinio, kultūrinio, kūrybinio pobūdžio, savo aktualumu toli prašoka ateitininkiškos veiklos ribas, tapdami idomūs ir patrauklūs visiems.

• LAIVAS, 1978 m. lapkričio mėn., Nr. 11. Religinio ir tautinio gyvenimo mėnesinis žurnalas. Leidžia Marijonų vienuolija. Redaguoja kun. J. Vaškas, MIC. Redakcijos ir administracijos adresas: 4545 W. 63rd St., Chicago, IL 60629. Metinė prenumerata JAV ir Kanadoje — 4 dol., kitur — 5 dol.

Apie naują popiežių Joną ir Paulių II rašo V. Rimšelis, apie Kristų Valdovą — ses. Marija Palmira, temą "Gyventi nešau" nagrinėja kun. Stasys Yla. Prie Nekaltai Pradėtosios Švč. Mergelės Marijos seserų vienuolijos 60 metų jubiliejaus stebėtoja kun. Pr. Garšva. O kun. Juozas Prunskis ragina nebijoti senatvės. Plati religinio gyvenimo apžvalga. Žurnalas iliustruotas nuotraukomis ir piešiniais.

Scena iš K. Penderecki'o operos "Prarastasis rojus" Chicago Lyric operos pasaulinėje premjeroje. Kairėje: Paul Esswood (Mirtis), Petek Ginkel (Sėtonas) ir Joy Davidson (Nuodėmė).